ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

YAZARLAR
Enver ÇAKMAK
Dr. Nurullah ABALI
Vahdettin IŞIK
Dr. Şeref AKBABA
Mahmut AYTEKİN
M. Cüneyt ANCIN

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ....
DERS KİTAPLARI DİZİSİ ....

EDİTÖR
Dr. Ahmet İŞLEYEN

DİL UZMANI
Ahmet POLAT

GÖRSEL TASARIM
Barış CAN

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI
Hasan TOPAL

REHBERLİK UZMANI
Esra DEMİR

ÖLÇME-DEĞERLENDİRME UZMANI
Mehmet Akif KARAKUŞ

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

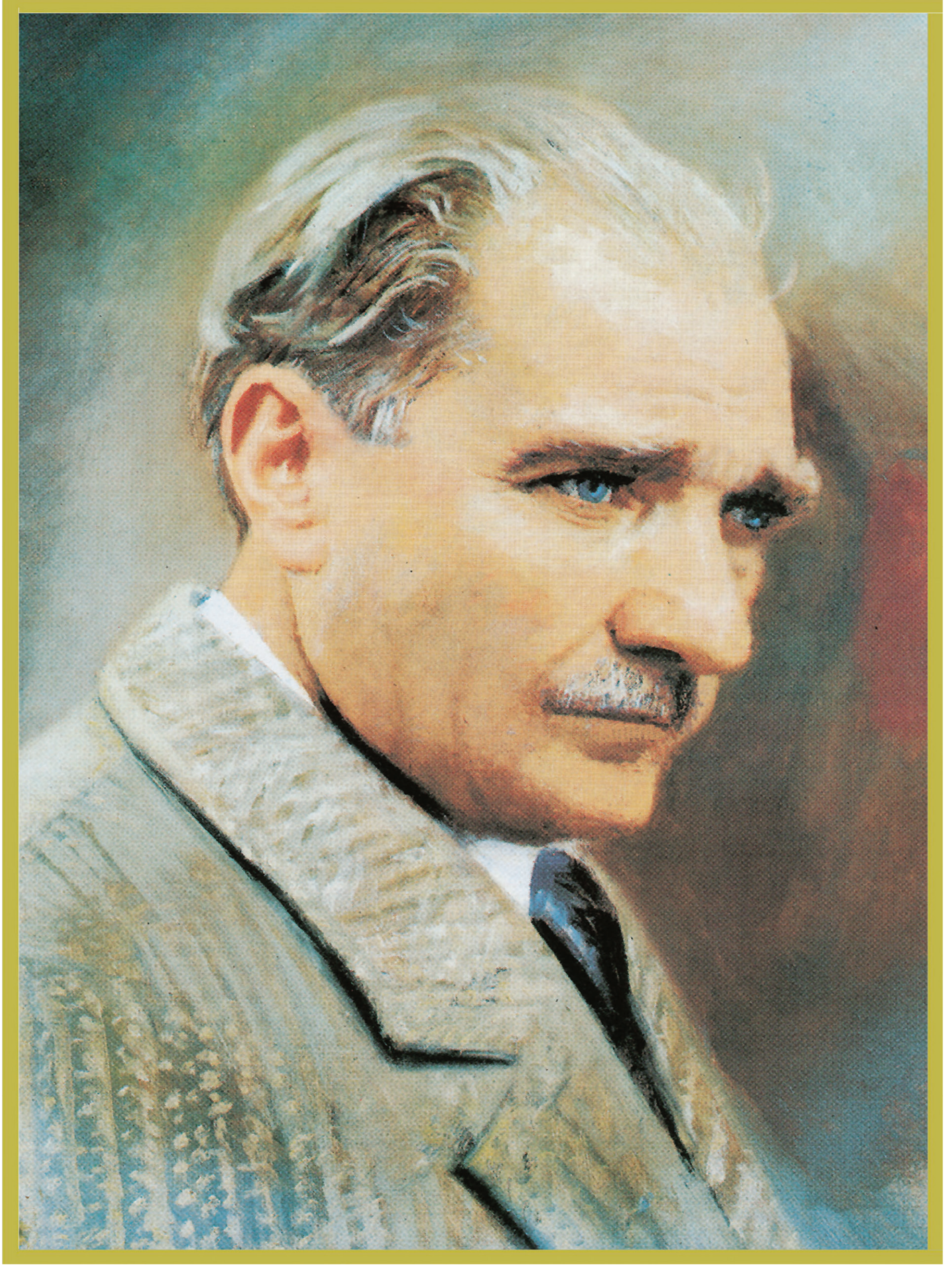
ATATÜRK'ÜN
GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE

İSLÂM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN DOĞUŞU

2. ÜNİTE

İSLÂM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN ESASLARI

3. ÜNİTE

İSLÂM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNDE SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

4. ÜNİTE

İSLÂM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNDE İLİM

5. ÜNİTE

İSLÂM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNDE SANAT

6. ÜNİTE

İSLÂM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNDE ŞEHİR

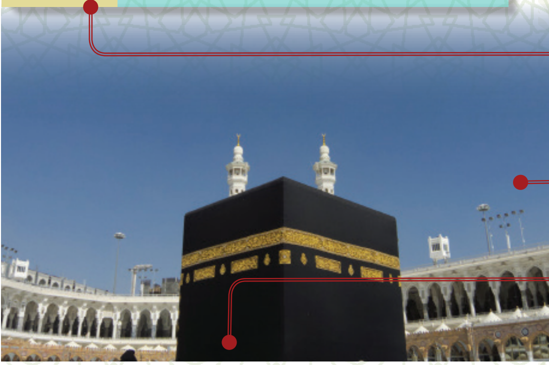
7. ÜNİTE

İSLÂM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN BUGÜNÜ VE GELECEĞİ

ORGANİZASYON ŞEMASI

1. ÜNİTE

İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN DOĞUŞU

KONULAR

1. Kültür ve Medeniyet Kavramları
2. Kültür ve Medeniyetin Doğuşu ve Gelişimi
3. İslam Kültür ve Medeniyetinin Kaynakları

TEMEL KAVRAMLAR

- Kültür
- Medeniyet
- Kültür Havzası
- İslam Medeniyeti

ÜNİTE İSMİ

ÜNİTE NUMARASI

ÜNİTE KAPAK RESMİ

ÜNİTE KONU ve KAVRAMLARI

I. ÜNİTE

İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN DOĞUŞU

ÜNİTE DEĞERLENDİRME

C Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanları (D), yanlış olanları (Y) harfleri ile işaretleyiniz.

1. [....] İslam Medeniyeti tamamen vahiy kaynaklıdır.
2. [....] İslam Medeniyeti, diğer medeniyetlerden etkilenmiştir.
3. [....] Kültür, ihtiyaç giderici bir özelliğe sahip değildir.
4. [....] İslam Medeniyetinin önemli bir unsuru olan bilimler her zaman aynı kalmıştır.

D Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

(kültür - tevhid - örf - medeniyet - hikmet)

1. .... insanın kendini ve tabiatı idare etme yoluyla meydana getirdiği eserlerdir.
2. Erol Güngör'e göre "Bir .... her şeyden önce bir değerler, inançlar sistemidir."
3. Toplumda kabul gören ve sürekliliği olan sosyal davranış biçimleri ile yerleşik uygulamalara .... denir.
4. İslam Medeniyetinin özü, ... ilkesidir.

Bu Ünitede Neler Öğrendim?

....
....
....

....
....
....

23

ÜNİTE NUMARASI VE ADI

ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

SAYFA NUMARASI

KONU BAŞLIĞI

KONULAR İLE İLGİLİ GÖRSELLER

KİTAPTA YER ALAN KONULAR

KONU İÇİ ETKİNLİK TÜRLERİNİ GÖSTEREN BAŞLIK

KONU İÇİ ETKİNLİKLER

DİPNOTLAR

2.2. Kardeşlik

Müslümanlar Çanakkale'de eşsiz bir kardeşlik dayanışması sergilemiştir.

İnsanlar Hz. Âdem'in (a.s.) soyundan geldiği için kardeş sayılırlar. Erdemli toplumun oluşması için kardeşlik ahlakı ve kardeşlik hukuku gereklidir. Müslümanlar inanç, amaç ve davranış birliği açısından birbirinin kardeşleridir. **"Mü'minler ancak kardeştirler..."**[13] ayet-i kerimesi, nerede ve ne zaman yaşadığına, ırkına, cinsiyetine ve kabilesine bakılmaksızın, bütün Müslümanların kardeş olduğunu ilan eder. İslam kardeşliği İslam toplumlarını birleştirecek en kuvvetli bağ olarak görülür.

Müslümanlar birbirini yalnızca Allah (c.c.) rızası için severler. İyi komşuluk ilişkileri, sevinç ve üzüntünün paylaşılması, yardımlaşma, dayanışma ve işbirliği kardeşliğin gereğidir. Hz. Peygamber (s.a.v.), Müslüman kardeşlerin birbirlerine zulmetmemesini, kardeşini zalimin eline bırakmamasını, birbirlerini yalanlamamasını, küçük görmemesini, birbirlerine ihanet etmemesini daima Müslüman kardeşinin yanında olmasını tavsiye etmiştir.[14]

TARTIŞALIM

➔ Din kardeşliğinin günümüz İslam toplumları için önemini yorumlayınız.

Modern dünyanın toplum dayanışması olarak nitelediği ve aradığı oluşum, asırlar öncesinde Medine'de tesis edilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından Ensar ile Muhacir'in kardeş ilan edilmesiyle ortaya çıkan kardeşlik hukuku, İslam toplumunu diğer toplumlardan ayıran önemli unsurlardan biridir. Müslümanların kardeş olduklarını hatırlamaları, birbirine arka çıkmaları, birbiriyle kenetlenmeleri, dünyadaki adaletsizliklerin ve insan hakları ihlallerinin giderilmesi için önem taşımaktadır.

2.3. Yardımlaşma ve Dayanışma

Müslüman toplumu oluşturan fertler arasındaki yardımlaşma ve dayanışma ruhuna dayalı bağlılık, bir vücudun organları arasındaki irtibat gibidir.[15] Muhtaç insanların ve mağdur edilen grupların mağduriyetinin giderilmesi Müslümanlar üzerine yüklenmiş bir borçtur. İslam toplumunda;

- *Müslümanlar iyilik ve takva üzerine yardımlaşmaya davet edilir.*[16]
- *İhtiyaç sahiplerinin gözetilmesinde aile fertleri, akrabalar, komşular vb. yakın olandan başlanılması esastır.*[17]
- *Çalışma gücü olmayan, çalıştığı halde ihtiyaçlarını karşılayamayan fakir ve yetimlerin, muhtaç ve düşkünlerin temel ihtiyaçları toplum tarafından karşılanır.*[18]
- *Karşılıksız yardım esastır.*[19]

13 Hucurat suresi, 16. ayet.
14 bk. Buhari, Mezalim 3, 4; Müslim, Birr 32.
15 bk. Buharî, Edeb 27; Müslim, Birr 66.
16 bk. Maide suresi, 2. ayet.
17 bk. Nisa suresi, 36. ayet.
18 bk. Zariyat suresi, 19. ayet.
19 bk. Bakara suresi, 262, 264. ayetler; Müslim, Îmân 171.

FARKEDELİM

YORUMLAYALIM

FARK EDELİM

"Kur'an ve sünnetin ilkeleri, bilginin önemini ve işlevini yeniden şekillendirdi. Böylece ilim, insanı Allah'a (c.c.) götüren faydalı bir araç hâline geldi. Müslümanların bu çabaları sadece şer'î ilimlerle sınırlı kalmadı. Matematik, tıp, coğrafya, astronomi, kimya ve dil bilimleri gibi alanlarda da mevcut medeni birikimi miras olarak aldı. Bu ilimlere yenilerini ekleyerek medeniyet mirasına yeni boyutlar kattı. İlmî faaliyetler insanlığa, kültüre ve medeniyete hizmete, toplumun mutluluğuna yardımcı olmaya yöneltti."

Ebu'l-Hasen Ali en-Nedvi, Dünya Kültür ve Medeniyetinde İslam'ın Etkileri, s. 80-81

Kur'an ve sünnet bize insanın varoluş nedenini, aklın önemini ve işlevini, toplumsal kuralları açıklar. İnsanın Allah (c.c.) ile, kendi cinsiyle ve diğer mahlûkatla ilişkilerinin ölçülerini belirler. Aile, toplum ve devlet düzeni gibi hayatın her alanında insana rehberlik eder. Kur'an ve sünnet, ideal insan modelini tanımlar. Bu sayede Müslümanlar, ilişkilerinde ifrat ile tefrite düşmekten sakınır ve hayatı ölçülü biçimde yaşarlar.

Kur'an'daki **"Andolsun ki sizin için, Allah'ı ve âhiret gününü ümid eden ve Allah'ı çokça anan kimseler için Resûlullah'ta güzel bir örnek vardır."** ayetiyle Hz. Peygamber (s.a.v.), Müslümanlar için **üsve-i hasene** *(güzel örnek)* olarak tanımlanır. Kur'an'ın hayata tatbik edilmesi olan Hz. Peygamber'in (s.a.v.) fiil ve davranışları, Müslümanların nasıl bir duruşa sahip olması gerektiğini göstermiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) başta aile fertlerimiz olmak üzere diğer insanlarla kuracağımız ilişkilerde tutum ve davranışlarımızın nasıl olması gerektiğini bize yaşantısıyla öğretmiştir. Bu rehberlik, gündelik hayatın sorunlarının somut çözümünde yönlendirici bir işlev üstlenmiştir. Elçi göndermek suretiyle İslam'a davet etme, savaş ve antlaşma yaparak başka inanç grupları ile ilişki kurma gibi farklı konularda Müslümanlara istikamet çizmiştir. Sünnet, İslam kültür ve medeniyetinin müracaat kaynağı olarak önemini her dönemde korumuştur.

İslam kültür ve medeniyetinin özü Tevhiddir.

3.3. Beş Duyu (Havâss-ı Selime)

Havâs, his (duyu) kelimesinin çoğuludur. Duyular, görme, işitme, tatma, koku alma ve dokunma olmak üzere beş tanedir. İslam kaynaklarında beş duyu, bilgi elde etme yollarından biri olarak kabul edilir. İnsanın alıcıları olan duyu organları, dış dünyadan sürekli veri aktarır. İnsan duyuları sayesinde maddenin niteliğini ve niceliğini öğrenir, farklılıkları ayırt eder. Deney ve gözlemler yaparak evrendeki oluşumlar, canlı ve cansız varlıklar hakkında sonuçlara ulaşır.

23 İsmail Raci el-Faruki, Luis Lamia el- Faruki, İslam Kültür Atlası, s. 126-127.
24 Ahzab suresi, 21. ayet

Duyular dış dünyayı anlamlı hale getirir.

Duyu organları vasıtasıyla elde edilen bilgiler, İslam kültür ve medeniyetinde ilim ve sanatın oluşmasına önemli katkı sağlamıştır. Ancak İslam'a göre güvenilir bir kaynak olabilmesi için beş duyunun gerekli şartları taşıması gerekir. Duyu organlarıyla elde edilen bilgilerin, doğru olarak kabul edilebilmesi için duyu organlarının sağlam ve sağlıklı olması gerekir.

Duyu organlarının verdiği bilgiler çeşitli nedenlerle yanıltıcı olabilir. Çünkü duyu organlarının kapasiteleri sınırlıdır. Örneğin gözümüz sadece bazı ışın dalgalarını görebilir, kulağımız sadece belli aralıktaki ses frekanslarını işitebilir. Kur'an-ı Kerim'de, duyuların insanı yanıltabileceğine, bu nedenle duyularla edinilen bilginin vahyin ve aklın denetiminden geçmesi gerektiğine işaret edilir: **"Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur."** Ayrıca varlıkları algılaması için verilen duyu organlarını doğru kullanmayan insanların kınanacağı belirtilir.

YORUMLAYALIM

➔ Duyuların önemine ve sınırlı olduklarına işaret eden Kur'an ayetlerini tespit ederek bunun nedenlerini tartışınız.

3.4. Örf ve Âdetler

Toplumda genel kabul gören ve sürekliliği olan sosyal davranış biçimleri ile yerleşik uygulamalara örf denir. Daha çok hukuki sonuçların belirlenmesinde dikkate alınan normlardır. Âdet ise gelenek hâline gelmiş alışkanlıklar için kullanılır. Bu iki kavram birbirinin yerine de kullanılmaktadır.

Müslümanlar, hâkim oldukları coğrafyalarda farklı örf ve âdetlerle karşılaşmıştır. Bu durum, kültürler arası iletişim ve etkileşimi sağlamıştır. Diğer kültür ve medeniyetlerle etkileşimde neyin alınıp kabullenilebileceği meselesinde seçici bir tutum izlenmiştir. Bu seçimde, belirleyici kriter tabii ki Kur'an ve sünnet olmuştur. İslam'ın kuşatıcı tutumu, farklı geleneklerden insanlara İslam ile ilişki kurma yollarını açık tutmuştur.

İslam, farklılıkları korur.

25 İsrâ suresi, 36. ayet
26 bk. A'râf suresi, 179. ayet; Yûnus suresi, 31. ayet; Nahl suresi, 78, 108. ayetler; Hac suresi, 46. ayet; Yasin suresi 65. ayet; Secde suresi, 9. ayet; Câsiye suresi, 23. ayet.